

RECENZII . CRONICA ACTIVITĂȚII MUZEALE . NECROLOAGE . LISTA DE ABREVIERI

RECENZII - COMPTES RENDUS

Ioan Glodariu, Vasile Moga - Cetatea dacică de la Căpâlna - Editura Științifică și Enciclopedică, București. 1989. 240 p. + 8 pl.

Cartea de față de înscrie în seria de monografii dedicate așezărilor și cetăților dacice și este rodul cercetărilor întreprinse la Căpâlna de-a lungul timpului; la realizarea ei. alături de cei doi autori, și-au adus contribuția și V. Pavel; Monede - M. Cârțumaru; Semințe de plante , A. Sien; Tehnica de construcție. iar în final Ștefan Matei prezintă locuirea feudală de aici.

Monografia debutează cu prezentarea zonei, a cadrului geografic unde aste amplasată cetatea dacică.

În continuare este trecut în revistă istoricul cercetărilor, de la demararea lor 1939. sub conducerea lui M. Macrea și I. Berciu, și până la ultimele verificări din 1983, făcute de H. Daicoviciu, I. Goldariu, V. Moga și A. Sion.

Capitolul următor conține descrierea săpăturilor arheologice; pe rând sunt prezentate secțiunile și suprafețele cercetate de-a lungul anilor, cele de până în 1954 inclusiv, fiind marcate cu litere grecești, iar cele ulterioare cu cifre romane. Pentru fiecare suprafață sau secțiune săpată din 1965 începând, este prezentată și stratigrafia. În finalul capitolului sunt amintite și sondajele efectuate în vatra satului, pe plaiul ce duce de la Căpâlna la Sureanu, și de acolo, peste Comărnicele, la Gădiștea Muncelului, unele dintre ele dând rezultate pozitive.

Despre elementele artificiale de apărare se vorbește în Capitolul IV. Locul cel mai vulnerabil, șaua de legătură cu dealul Stăunilor, era apărat de trei șanțuri, două valuri, o palisadă și un turn locuință. Poarta principală a cetății se află pe latura de S - E și consta dintr-un turn al cărui zid exterior îl constituie însuși zidul de incintă. Trebuie remarcat faptul că la acest turn partea superioară era construită din cărămizi ale căror dimensiuni nu sunt întâlnite până acum în lumea dacică (s-a putut măsura doar lățimea lor și ea este de 0,19 m). În partea de N - E era intrarea secundară, fără turn, dar strămtă și flancată de două ziduri, iar în turn de veghe a fost ridicat în punctul cu altitudinea cea mai mare din cetate.

Pe platforma turnului locuință și pe terasele C - E au fost înălțate diverse alte construcții: zidul parapet 1, zidul parapet 2, zidul transversal, canalul de drenaj, scara cu bază de piatră, construcții de lemn (barăci și foarte probabil un sanctuar) și două

sanctuare cu plinte de calcar cu coloane. Referitor la destinația celei de-a cincea construcție opinia specialiștilor nu este unanimă. Profesorul Ioan Glodariu o prezintă ca o construcție ce are aspectul unui zid, motivând astfel denumirea ce i-a fost dată inițial: zidul transversal I, dar o consideră baza de piatră a unei scări podită cu lemn și prevăzută cu balustradă din același material. Opinia arhitectei Anișoara Sion, prezentată în Capitolul VIII, este că ar fi vorba de un zid, denumit zidul I, ce ar fi asigurat fortificarea platoului superior, coexistând, într-un moment de funcționare al cetății, cu zidul incintei mari, dar neputând afirma care este raportul cronicologic dintre cele două ziduri.

Materialul arheologic descoperit, bogat și foarte divers, este prezentat pe categorii. Un spațiu larg este acordat materialului ceramic; acesta este grupat în cele două categorii cu care se operează de obicei în prezentarea ceramicii din această perioadă, și nu numai: ceramică lucrată cu mâna și ceramică lucrată la roată. Pentru ceramica din prima categorie sunt prezentate atât formele de vase întâlnite, cât și ornamentele folosite, iar la sfârșit sunt enumerate și descrise formele de vase singulare sau inedite descoperite. Și recipientele lucrate la roată sunt prezentate grupat, în funcție de forma lor. Printre ceramica dacică descoperită la Căpâlna se numără și unsprezece fragmente ceramice pictate, utilizând ca decor motive geometrice. Separat este înfățișat "depozitul" de la intrarea secundară, folosind aceeași metodă, iar în final sunt grupate ustensilele gospodărești din lut ars. Obiectele de metal sunt și ele grupate în funcție de destinația pe care au avut-o; unelte de făurărie, unelte de dulgherie-tâmplărie, unelte agricole, unelte de orfăverie, materiale de construcție, obiecte de întrebuințare curentă și casnică, piese de harnașament, arme, piese de îmbrăcăminte și podoabă. În categoria altor materiale descoperite sunt integrate ustensilele de piatră, creuzetele, vasele de sticlă, obiectele de podoabă din sticlă și încrustate cu sticlă. Monedele, descoperite atât în interiorul, cât și în jurul turnului locuință, sunt în număr de treizeci și unu: 28 de monede romane de argint, doi denari de la C. Claudius Pulcher și, respectiv L. Thorius Balbus, și un as foarte tocit. Dintre descoperirile mai aparte din cetatea Căpâlna figurează și două blocuri de calcar ce au pe fața exterioară, incizate animale fantastice, sau în unele cazuri, neîndemânatec executate. Despre maniera stângace de redare a desenelor de piatră se afirmă că este aceeași cu maniera de redare a animalelor pe ceramica pictată descoperită la Sarmizegetuza Regia.

În cea ce privește datarea generală a cetății se optează pentru perioada de timp cuprinsă între mijlocul sec. I î.e.n. și începutul sec. II e.n., argumentele aduse fiind absența unui nivel de construcție și de utilizare a cetății la sfârșitul sec. I î. e.n. și primele decenii din sec. I î.e.n., și eșalonarea materialului arheologic aproximativ din deceniile șase - cinci sec. I î. e.n. și până, inclusiv, la începutul sec. II e.n.

Tehnica de construcție a zidurilor, despre care se vorbește în Capitolul VIII, este asemănătoare cu cea întâlnită la construcțiile similare din cetățile dacice din Munții Orăștiei. Turnul locuință și turnul porții principale au un sistem mixt de zidărie: baza este realizată din piatră în tehnica amintită, iar partea superioară, aferentă etajului, din cărămizi slab arse. La Căpâlna sunt atestate, arheologic și constructiv, utilizarea rețelelor de bărne necesare fixării paramentelor, cât și prezența dispozitivului de apărare al porții secundare, ca element integrat timpului de poartă în clește, neîntâlnite până acum la nici o fortificație dacică de acest tip.

Ca o concluzie finală se desprinde ideea că cetatea Căpânei, înzestrată cu elemente de fortificare din pământ și piatră ecarisată, cu diferite alte construcții, și având un material arheologic bogat și divers în același timp, stă mărturie nivelului înaintat de dezvoltare al civilizației dacice.

Referitor la locuirea feudală este prezentat materialul arheologic corespunzător acesteia, fără a se putea lămuri însă, pe baza vestigiilor descoperite, natura construcțiilor. Au fost ele ridicate din piatră sau au fost doar modeste amenajări din lemn? Repertoriul descoperirilor determină pe semnatarul capitolului să considere că este vorba de o locuire feudală cu caracter militar la Căpâlna.

În completarea textului este folosită și o sugestivă ilustrație alcătuită din numeroase figuri și planșe.

Un rezumat în limba engleză și un indice însoțesc această monografie.

Cartea de față se constituie astfel într-o construcție însemnată și necesară, o verigă în plus la cunoașterea civilizației dacice.

Gabriela Gheorghiu

Ioan Aurel Pop, Instituții medievale românești. Adunările cneziale și nobiliare (boierești) în secolele XIV - XVI, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, 256 p.

Cartea tânărului istoric clujean, Ioan Aurel Pop, vine să completeze istoriografia evului mediu românesc cu o nouă contribuție valoroasă. După mărturisirea autorului, lucrarea s-a conturat, în urmă cu peste un deceniu, când alături de alți doi colegi, Adrian Andrei Rusu și Ioan Drăgan, a început "cercetarea exhaustivă a izvoarelor privitoare la Țara Hațegului", unde a constatat "numărul mare de instituții românești medievale, pe care, în ciuda modelului apusean, le-a conservat statornic această regiune din sud-vestul Transilvaniei". (p.5)

Lucrarea reprezintă rodul cercetărilor istoricului Ioan Aurel Pop și a fost susținută ca teză de doctorat în cadrul Universității din Cluj-Napoca. Ea este structurată pe 5 capitole și urmărește rolul și importanța adunărilor cneziale și nobiliare (boierești) din Transilvania în secolele XIV - XVI.

În capitolele I - II autorul face un paralelism între lumea occidentală și cea românească, sesizând diferența dintre adunările de stări din occident și cele în Țările Române. Adunările de stări din Țările Române au izvorât din necesitățile interne ale societății românești și s-au dezvoltat ca importante instituții ale statului feudal (p.13). Dezvoltarea acestor instituții a fost serios tulburată de atacurile triburilor maghiare și de ofensiva pornită de statul feudal maghiar pentru cucerirea acestei provincii românești. Prezenți în adunările nobiliare din secolele XII-XIV, românii, după anul 1366, vor fi excluși dintre stări și ulterior scoaterea în afara ordinii stabilite și a confesiunii lor ortodoxe (p. 23). Cu toate eforturile coroanei maghiare, de a implanta în Transilvania realități și instituții